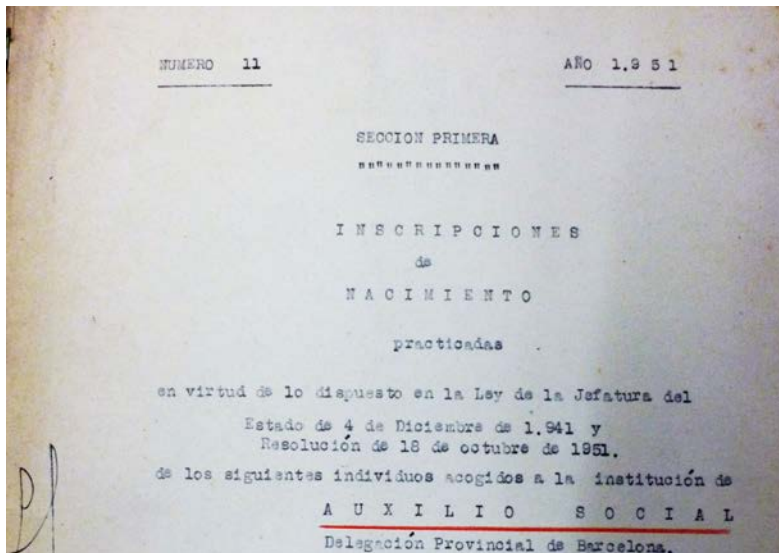

Arxius. Els nens "legalment" robats en postguerra

A la pel·lícula *Estrellas que alcanzar* (2010), del director basc Mikel Rueda, i al documental *Els nens perduts de franquisme* (TV3, 2002) s'hi exposen de manera especialment colpidora el drama que

suposà la pràctica sistematitzada de sostracció dels nens de mares i pares republicans per part de les institucions del franquisme. L'historiador Ricard Vinyes i, més recentment, el jurista Miguel Ángel Rodríguez Arias han tractat el tema a bastament. Nens de famílies "no afectas al Régimen" foren adoptats per famílies afins al règim, i d'altres veieren transcórrer infància i adolescència en els centres tutelars de menors, mentre els seus pares omplien presons, camps de concentració i batallons de treballadors. Com a magistrat de l'Audiència Nacional [Baltasar Garzón quantificà en més de](#)

[30.000](#) el nombre de fills de republicans represaliats que van ser tutelats per la Dictadura entre 1944 i 1954.

En aquest context, quan ja feia temps que havia acabat la guerra, l'expedient d'inscripció de naixement 11/1951, tramitat pel Jutjat Municipal núm. 1 de Barcelona, conservat a l'Arxiu Central del Registre Civil de Barcelona, exemplifica la praxi processal de la sinistra Llei de 4 de desembre de 1941, "por la

que se regulan en el Registro Civil los niños repatriados y abandonados". O dit ras i curt, per la qual, si s'escau, s'autoritza el canvi de nom i

cognoms dels nens, a fi de tallar de soca-rel qualsevol vincle amb uns orígens familiars considerats subversius. L'expedient en qüestió, sota el títol "Inscripciones de nacimiento practicadas en virtud de lo dispuesto en la Ley de la Jefatura del Estado de 4 de Diciembre de 1941 y Resolución de 18 de octubre de 1951" acull paràgrafs de refinada hipocresia semàntica com:

"Que de acuerdo con la Ley de cuatro de Diciembre de mil novecientos cuarenta y uno en que se preceptúan las normas a seguir en orden a que se realicen las inscripciones en el Registro Civil de los menores de edad que con motivo de nuestra pasada Cruzada de Liberación de 1936-39, hayan sido abandonados por sus padres y demás parientes, o bien hayan desaparecido éstos, para lo cual han de resultar infructuosas cuantas gestiones se hayan realizado encaminadas a la averiguación del lugar de nacimiento, así como la fecha exacta del mismo [...]".

El preàmbul de la Llei esmentada en què s'empara tampoc deixa indiferent:

"Con ocasión de la repatriación de los niños obligados a salir de España durante la dominación marxista y del abandono en que quedaron algunos de los que durante el Glorioso Movimiento Nacional perdieron a sus padres y demás familiares se observa el doloroso hecho de que en muchos casos no se puede determinar ni la fecha y el lugar de su nacimiento ni los nombres y apellidos de sus padres ni otros datos que permitan averiguar su filiación."

El règim actuà talment com un piròman, que primer cala foc i després es disfressa de bomber.

El 17 de març de 2006, l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa reconegué i condemnà el cas dels "nens perduts", en relació amb el qual la Llei de 4 de desembre de 1941 dotà de certa cobertura legal, de certa aparença de legalitat. Els punts següents de la resolució europea esmentada són prou concloents:

"72. Els 'nens perduts' són també part de les víctimes del franquisme. Es tracta de fills de preses els cognoms dels quals van ser modificats per

permetre que els adoptessin famílies addictes al règim.

"73. Milers de fills d'obriers foren també enviats a institucions de l'Estat perquè el règim considerava la seva família republicana com a "inadequada" per a la seva formació.

"74. Nens refugiats foren també segrestats a França pel Servei Exterior de "Repatriació" del règim i situats posteriorment en institucions franquistes de l'Estat.

"75. El règim franquista invocava la "protecció de menors", però la idea que aplicava d'aquesta protecció no es distingia d'un règim punitiu. Els nens havien d'expiar activament els "pecats del seu pare" i se'ls repetia que ells també eren irrecuperables. Freqüentment, eren separats de les altres categories de nens internats en les institucions de l'Estat i sotmesos a maltractament físic i psicològic.

[...] "77. L'Església catòlica d'Espanya, estretament unida al règim [...] també jugà un paper molt important en proveir el personal de nombrosos establiments penitenciaris, i en van ser els més tristament cèlebres les presons de dones i els reformatoris per a joves, els detinguts dels quals han denunciat públicament els maltractaments físics i psicològics que van sofrir per part del personal religiós."

Arribats a aquest punt, s'entén millor i de forma ben contextualitzada certs documents que integren els expedients dels tribunals tutelars de menors, de cara a justificar la suspensió de la guarda i custòdia dels menors, a favor de les institucions encarregades de la tutela. Així, en l'expedient 2173/1943, del Tribunal Tutelar de Menors de Barcelona, conservat a l'Arxiu Judicial Territorial de la Ciutat de la Justícia de Barcelona i l'Hospitalet, es recull: "que su padre está extinguiendo condena en el campo de concentración o Batallón de Trabajadores y que la madre está embarazada como fruto de unas relaciones adulterinas". Ser dona d'un presoner republicà comportava una condemna associada que, en mancar els ingressos aportats pel pare de família, podia traduir-se en una situació de pobresa i vulnerabilitat idònia per a fonamentar la situació de desemparament del/s menor/s i la subsegüent retirada de la guarda i custòdia dels pares.

Enllaços d'interès

Grup de Recerca Històrica CIRCARE (amb la col·laboració de Memorial Democràtic Exposició). *Infància robada. La protecció de menors en el franquisme*. 2009.

<http://blogs.uab.cat/bhhistoria/2009/11/17/exposicio-infancia-robada-la-proteccio-de-menors-en-el-franquisme/>

CIRCARE. *Infància tutelada en el franquisme*.

<http://www.infanciatuteladaenelfranquisme.cat/>

“Els internats de la por”. A: *Sense ficció*. TV3, 2015.

<http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/sense-ficcio/els-internats-de-la-por/video/5510334/>

“Els nens perduts del franquisme”. A: *30 minuts*. TV3, 2002.

http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/30-minuts/cercador/?text=els-nens-perduts-del-franquisme-i&tematica=&nom_tematica=&geografica=&nom_geo=&dataInici=&dataFi=&data_publicacio=SEMPRE&profile=videos&items_pagina=15&ordre=-data_publicacio&programa_id=120086514/

NAVARRO, Vicenç. “Los niños perdidos del franquismo”. *El País*, 24-12-2008

https://elpais.com/diario/2008/12/24/opinion/1230073210_850215.html

PRESÈNCIA HILL, Empar; SERRANO MÉNDEZ. “El fondo documental del Tribunal Tutelar de Menores de Barcelona”. A: *Jornadas Archivando: La nueva gestión de archivos: (León, 6-7 de noviembre de 2014)*, p. 250–265.

https://archivosierrapambley.files.wordpress.com/2015/02/empar_alexis_2014.pdf

VARGAS, Pablo. “70 aniversari de la llei de desaparicions infantils de Franco”: *Nuevatribuna.es*, 4-12-2011.

<https://www.nuevatribuna.es/articulo/sociedad/70-aniversario-de-la-ley-de-desapariciones-infantiles/20111204225601066953.html>